طراحی و روان‌سنجی ابزار سنجش عوامل فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده بروز حوادث‌ترافیکی

چکیده فارسی

مقدمه: عوامل مختلفی در بروز حوادث‌ترافیکی نقش دارند. مهمترین آن‌ها عوامل انسانی است که می‌تواند تا حدودی تحت تأثیر شالوده فرهنگی و اجتماعی خاص رانندگان آن جوامع باشد. تا به امروز ابزاری مستقل برای اندازه‌گیری عوامل فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده بروز حوادث‌ترافیکی در رانندگان ایرانی وجود ندارد. بنابراین، مطالعه حاضر با هدف طراحی و روان‌سنجی ابزار سنجش عوامل فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده بروز حوادث‌ترافیکی در رانندگان سواری انجام شد.

روش پژوهش: این مطالعه به روش ترکیبی متوالی اکتشافی در سه مرحله انجام شد. در مرحله اول، مطالعه مرور نظام‌مند به‌منظور شناسایی عوامل فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده بروز حوادث‌ترافیکی در رانندگان سواری در ایران و جهان انجام شد. بدین منظور جست‌وجو در پایگاه‌های داده‌ای معتبر PubMed، Web of Science، Scopus، ProQuest ، Magiran ، Noor magas ، ISC ، SID ، Irandoc و موتور جستجوی Google Scholar صورت گرفت. سپس در مرحله دوم به‌منظور شناسایی و استخراج ابعاد و گویه‌های فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده بروز حوادث‌ترافیکی در ایران از رویکرد کیفی استفاده شد. در این مرحله، مصاحبه‌های انفرادی با ۲۵ نفر از متخصصان و کارشناسان حیطه حوادث‌ترافیکی و ۵۰ نفر از رانندگان وسایل‌نقلیه‌سواری انجام و با روش تحلیل محتوای هدایت‌شده و آشکار تجزیه‌وتحلیل شدند. مرحله سوم، مراحل روان‌سنجی ابزار طراحی شده شامل روایی (صوری، محتوا و سازه) و پایایی (آزمون- بازآزمون، همسانی درونی و برآورد خطای معیار اندازه‌گیری) است.

یافته‌ها: براساس یافته‌های به‌دست آمده از دو مرحله مرورسیستماتیک و کیفی، استخر گویه‌ها مشتمل بر ۱۱۰ گویه در مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت تدوین شد، که بعد از چندین نوبت بررسی توسط تیم تحقیق، ۲۱ گویه حذف و ۸۹ گویه باقیمانده وارد مراحل روان‌سنجی ابزار شدند. در روان‌سنجی، طی روایی صوری، محتوا و تحلیل عاملی، مجددا ۶۲ گویه حذف شدند و ۲۷ گویه باقیمانده در مقیاس نهایی قرار گرفتند. روایی محتوی کل ابزار SCVI =۰/۹۲ بود. تحلیل مؤلفه اصلی، ۷ عامل التزام ناکافی به قوانین، خطرپذیری، اعتقادات، باورها، هنجارها، عملکرد راننده، تحریک‌پذیری و عصبانیت، التزام به قوانین و کانون‌کنترل‌خارجی را نشان داد که مجموعاً ۵۵/۵۶ درصد واریانس کل را تبیین نمودند. در تحلیل عاملی تأییدی، شاخص‌های برازش مدل مانند CMIN/DF= 2.32، RMSEA= 0.052 ،SRMR=0.054 ، NFI= 0.92 ، CFI= 0.96 ، IFI= 0.96 ، و GFI= 0.91 رضایت‌بخش بودند. همچنین روایی گروه‌های شناخته‌شده به‌خوبی توانست دو گروه رانندگان تصادفی و غیرتصادفی را از همدیگر تمیز دهد (P<۰/۰۰۰۱). پایایی ابزار به‌وسیله ضرایب آلفای کرونباخ، تتا، امگا و ضریب‌همبستگی‌درون‌خوشه‌ای به‌ترتیب برابر با ۰/۸۲، ۰/۹۶، ۳/۰۷ و ۰/۸۰ بود.

نتیجه‌گیری: این ابزار می‌تواند به‌عنوان یک ابزار معتبر و قابل‌اعتماد برای ارزیابی عوامل فرهنگی‌اجتماعی پیش‌گویی‌کننده وقوع حوادث‌ترافیکی در رانندگان سواری استفاده شود. همچنین، یافته‌های این مطالعه در شناسایی و برنامه‌ریزی جهت کاهش حوادث-ترافیکی به ویژه در رانندگان پرخطر مفید خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: عوامل فرهنگی‌اجتماعی، ابزار، پیش‌گویی‌کننده، حوادث‌ترافیک‌جاده‌ای، روایی، پایایی